

Побіда Хмельницького під Збаражем і Зборовом

Автор:

Іван Нечуй-Левицький

Побіда Хмельницького під Збаражем і Зборовом

Іван Семенович Нечуй-Левицький

Іван Семенович Нечуй-Левицький

Побіда Хмельницького під Збаражем і Зборовом

1. Польські Посли у Хмельницького

Рік тисяча шістьсот сорок девятий був дуже славний для Хмельницького і для цілої України. Козацьке військо, розбивши поляків на Жовтих водах, під Корсунем та під Пилявою в Подольщині з честю й славою верталось до дому. Про ті часи склав нарід пісню:

Та не буде краще, та не буде лучше, як у нас на Україні: Де не має ляха, де не має жида, не буде зміни.

Після нового року Хмельницький прибув до Київа. В Київі дзвонили в дзвони, стріляли з гармат. Велика сила народу вийшла на привітання Хмельницького. З цілою козацькою старшиною Богдан в'їхав у Київ через давні «Золоті ворота» князя Ярослава. Коло церкви святої Софії стріли його митрополит та духовенство, а студенти київо-могилянської академії співали йому вірші.

З Київа Хмельницький поїхав до Переяслава; сюди почали прибувати до його послы з сусідніх держав. Туреччина, Молдавія, Волохи, Угри і Московщина

прислали до його своїх послів: вони запобігали в його ласки, бо знали, що в його руках була сила; вони сподівались, що він, може, незабаром стане гетьманом самостійної української держави. Турецький султан, Магомет четвертий, прислав до Хмельницького посла, Агу-Османа, для переговорів. Хмельницький просив турків, щоби вони дали йому поміч проти Польщі, а за те обіцяв платити туркам грішми щороку, як Україна стане самостійною державою, ще й віддати туркам частину Польщі по Люблин. Молдавський господар Лупула бояв ся своїх бояр і просив у Хмельницького війська собі до поміщі. Хмельницький післав у Молдавію свого сина Тимоша. В Лупули була гарна дочка, Олександра і Богдан задумав висватити її за Тимоша.

Семигородський князь Степан Ракочі теж прислав свого посла і обіцяв разом з козаками наступити на Польщу. Після всіх приїхав і московський посол Унковський і привіз Богданові від царя дари. Тільки ще не було послів із Польщі. Хмельницькому дуже хотілось, щоб чужоземні послі побачили, як горді польські пани просити муть ласки й мира в козаків, котрих передніще мали ні за що. Ще в другій половині січня король вислав з Варшави послів з бунчуком, патерицею і гетьманською булавою для Хмельницького. Булаву віз старий воевода Адам Кисіль, князь Четвертинський, і інші польські пани. Вони доїхали до річки Случі на Волині і не могли далі їхати: повстання не вгамувалось ще; нарід по Україні не переставав робити своє діло проти поляків. Хмельницький післав полковника Тишу з козаками, щоби вони провели послів і оборонили їх од народа. В п'ятницю, девятого лютого приїхали послі до Переяслава. Хмельницький з полковниками виїхав витати їх за місто. Перед ним несли бунчуки і червону запорозську корогву: чим він хотів подразнити польських послів, натякнувши, що він і без королівської ласки давно вже вибраний за гетьмана козаками й народом. Він знав, що пани везуть йому гетьманську булаву. Польські послі в'їхали в місто і зараз поїхали на обхід до Хмельницького. Там вони застали чужоземських послів. Щоб покепкувати трохи з панів, Хмельницький оповістив ім, що буде приймати від них королівську грамоту і гетьманську булаву на майдані. Йому хотілось насміятись із них перед чужоземськими послами і перед народом. Пани образились, але мусіли коритись. Десятого лютого в 12 годині, опівдні, Хмельницький з церемонією вийшов на майдан. На йому була дуже дорога шуба з соболів, крита гарною дорогою матерією. Гетьман був прикритий бунчуками. Кругом його стояли полковники з своїми булавами і вся козацька старшина. Козаки і нарід заняли майдани, вулиці, обсіли покрівлі на хатах. Тут стояли й чужоземські послі. Як вийшли королівські послі, козаки заграли на трубах та на бубнах. Кисіль, православний і українець, приступив до Хмельницького і держав в одній руці королівську грамоту, а в другій гетьманську булаву, обсипану дорогими діянтами.

«Його світлість, найяснійший король», — почав Кисіль, — «посилає ясновельможному панови гетьманови й усьому запорозському війську свою королівську ласку».

Тоді Кисіль подав Хмельницькому грамоту на гетьманство й булаву, — а другий польський посол — червону корогву з білим орлом. Хмельницький узяв те все і подякував. Грамоту голосно прочитали народови. Нарід закричав: «На що ви, Ляхи, принесли нам ті цяцьки? Знаємо вас! Хочете знов нас приборкати в неволю». Полковник Джеджалик виступив на середину і промовив: «Хочете нас знов піймати, щоб ми знов наділи панське ярмо? Нехай злизнуть ваші солодкі дари! Майте ви собі свою Польщу, а Україна нехай зостанеться нам, козакам». Після церемонії Хмельницький запросив послів на обід. За обідом почала ся розмова про недавню колотнечу з поляками. Хмельницький гримав на панів і домагав ся, щоб йому видали Чаплинського і покарали князя Єремію Вишневецького, запеклого ворога козаків. Він нарікав, що і в той навіть час Ридивил і інші пани нападали на українські міста і вирізували людей.

2. Відповідь Хмельницького польським послам

Так витали козаки польських панів. Нічого було й думати про мир. Кисіль просив до себе Хмельницького на обід на другий день. Хмельницький з полковниками приїхав до його аж ввечері. Почала ся знов неприємна та нелюба розмова. Поглузувавши з ляхів, Хмельницький вернувся до дому. Другого дня Кисіль прислав свого свояка, князя Четвертинського, теж православного і родом українця, спитати Хмельницького, коли почнуцьця переговори.

«Завтра буде справа й розправа», — сказав Хмельницький, — «бо я саме тепер угорського посла виряжаю. А вам скажу просто, що з вашої комісії нічого не буде. Війна почнецьця через три, або чотири тижні. Переверну вас, всіх ляхів, до гори ногами і потопчу так, що опинитесь під моїми ногами, ще й турецькому цареві в неволю віддам. Я хоч собі мала людина, але так Бог дав, що я тепер єдиновладний самодержець український. З тим і йдіть. Завтра буде справа й розправа».

Двадцять третього лютого Кисіль знов пішов до Хмельницького і почав йому говорити про переговори. Хмельницький відповів йому: «Шкода й говорити! Був час говорити, коли пани ганяли мене по Дніпру і за Дніпром, і як я бив ляхів і на Жовтих водах, і під Корсунем, і лід Пилявою. Тепер я вже доказав те, про що і не мислив; докажу ще й те, що замислив. Вибю з ляхів цілий український нарід. Двісті, триста тисяч війська буду мати. Орда стоїть на готові. Доволі буде міні землі по місто Холм, по Львів та по Галич. А ставши над Вислою, скажу ляхам: «сидіть, ляхи! мовчіть, ляхи! Не зістанецьця ні одного польського князя, ні шляхтича на Україні».

Промовляючи ті слова, Хмельницький зскакував з місця, тупотів ногами, скуб себе за волосся. Польські послы здеревеніли, слухаючи ті слова.

Після такої мови, польські послы пішли до дому. Хмельницький не звелів їх пускати до себе, і вони стали боятись, щоб їх не згубили з світа. Але они впросили Виговського, щоб він встоював за їх перед гетьманом. Хмельницький знов покликав їх до себе і витягнув з-під килима, що ним був застелений стіл, лист.

Там були написані постанови згоди з Польщею: а між иншими постанови, щоб запорозське військо на цілій Україні мало свої давні вільности, щоб жидів вигнати з усієї України, щоб козацький гетьман держав справу тільки з королем, а не з панами; щоб на Україні і Білій Русі воеводами та каштелянами було настановлено тільки українців православної віри; щоб київський Митрополит мав перше місце після католицького митрополита в варшавському сенаті і т. ин. Послы прочитали постанови і тільки плечима здвигнули. Після таких переговорів та умов комісарі; чи послы, виїхали з Переяслава. Вони казали, що Хмельницького полковники сичали та шипіли на поляків, неначе гадюки, і знали, що не буде мира між поляками й козаками.

3. Козацькі загони

В той час, як польські послы їздили на переговори про умови мира до Переяслава, Ян Казімір коронувався в Кракові на польського короля і зімою в січні зібрав сейм. Сейм постановив зібрати військо і післати його на Волинь проти козацьких загонів. Десять тисяч польського шляхецького війська пішло на

Волинь і стало під Константиновом, козацькі загони лютували на Волині, як і передніще. Ватажок Гарасько взяв Острог, вирізав чотириста жидів та ляхів і прогнав з Острога дідичку, унуку славного князя і щирого ураїнця Константина Острожського, Анну-Алойзу, котра вже сполячилась і пригноблювала українців. Кривоносенко збунтував Полісся. Третій козацький ватажок, Донець, завоював Заслав. Польське військо ходило зпід Константинова загонами, чи ватагами, і розбивало козаків. Поляки взяли Звягель на Волині і вирізали українців, потім взяли Бар на Подолі, напали на Шаргород і вирізали українців у Гусятині. Вертаючись до Варшави, Кисіль заіхав у свою маєтність, у волинське село Гущу. Шістьсот козаків ввірвалось у Гущу, і Кисіль ледви втік від них. Такий то був той мир між поляками й козаками, про котрий клопотались польські послы в Переяславі.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купити: https://tellnovel.com/nechuy-levic-kiy_-van/pob-da-hmel-nic-kogo-p-d-zbarazhem-zborovom

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)